

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการศึกษาและทำความเข้าใจง่ายขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

ตอนที่ 2.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ตอนที่ 2.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2.4 การศึกษาทางไกล

ตอนที่ 2.5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

ตอนที่ 2.6 บทบาทของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

ตอนที่ 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

คำว่าบทบาท (Role) ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

ภิญโญ สาธร (2519) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดว่าบุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์หนึ่ง

ชนิดา รักษ์พลเมือง (2525) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ดังนั้น บทบาทจึงเป็นแต่เพียงพฤติกรรมของสถานภาพ

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง หน้าที่ (Function) พฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่ง ในสังคมเดียวกัน กล่าวได้ว่าบทบาท คือ แบบแห่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Interaction) บทบาทของบุคคลในสถานะอย่างหนึ่งที่มีต่อบุคคลอีกสถานะหนึ่งย่อมไม่เหมือนกัน

เพราะแบบแห่งปฏิสัมพันธ์แตกต่างกัน สิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคล เช่น อายุ เพศ ตำแหน่งในครอบครัว และตำแหน่งในระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ

ความหมายของบทบาทตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2530) ให้ความหมายของบทบาทว่า เป็นการทำตามบทบาทหรือการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ตลอดจนความหมายของบทบาทตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2524) ให้ความหมายว่า บทบาท คือ หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ และณรงค์ เสียงประชา (2530) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพบทบาทนั้น พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ลีวินสัน (Levinson,1982) (อ้างถึงในดวลีย์ กุ่มกลาง, 2532) ได้สรุปความหมายของบทบาท ไว้ 3 ประการ คือ

1. บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน (Norms) ความคาดหวัง (Expectation) ข้อห้าม (Taboos) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอื่น ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันกับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนี้ถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปที่การบ่งชี้หน้าที่อันควร

2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคล ที่ดำรงตำแหน่งเองที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่จะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น

จากแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่าบทบาท หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้น ในระบบของสังคม บุคคลต่างสังเกตบทบาทซึ่งกันและกัน และกำหนดหน้าที่ให้กับตนเองว่าจะแสดงบทบาท หรือพฤติกรรมอย่างไร ขณะเดียวกันก็คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งอื่น ๆ ควรแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมเช่นไรด้วย ซึ่งบทบาทในลักษณะนี้แบ่งเป็น

1. บทบาทที่คาดหวัง เกทเซลและคนอื่น ๆ (Getzels and others,1968) (อ้างถึงในธวัชชัย กุ่มท่าไม้, 2534) ได้กล่าวถึงบทบาทที่คาดหวังว่า ความคาดหวังนี้ย่อมแตกต่างกันไป เพราะคนเรามีความแตกต่างกันทางความคิดและความต้องการในแบบสังคมทุกชนิด พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากความคาดหวังของบุคคลประการหนึ่งกับความต้องการ

ส่วนตัวของคนเองอีกประการหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับซีคอร์ด และแบคค์แมน (Secord and Backman, 1964) (อ้างถึงในวัชชัย คุ่มท่าไม้, 2534) ที่กล่าวไว้ว่า บทบาทที่คาดหวัง หรือความคาดหวังที่เกี่ยวกับบทบาทประเภทต่าง ๆ ซึ่งแต่ละคนจะคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทที่แตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง บทบาทของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่งในสังคมถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามความประสงค์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง กอร์ดอน (Gordon, 1963) (อ้างถึงในวังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์, 2521) ได้ให้ความหมายของบทบาทที่ปฏิบัติจริงไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่แต่ละบุคคลกระทำจริงในการตอบสนองข้อกำหนดต่าง ๆ ในตำแหน่งที่เขาครอบครองอยู่ ซึ่งโดยปกติจะเป็นช่องว่างที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือแบบแผนในบทบาทที่ปฏิบัติจริง

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516) ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับบทบาทที่ควรจะเป็นไปตามปทัสถานของสังคม เพราะบทบาทที่บุคคลแสดงจริงนั้นเป็นผลของปฏิกิริยาแห่งบุคลิกภาพของบุคคลที่ครอบครองสถานภาพร่วมกับบุคลิกภาพของบุคคลอื่นที่มาร่วมในพฤติกรรม และเรื่องกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการแสดงบทบาท

มีด (Mead, 1950) (อ้างถึงในวังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์, 2521) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริงนั้นจะต้องประกอบด้วย

1. การรู้จักตนเอง
2. พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ ซึ่งเหมาะกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง
3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งใช้เป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำเฉพาะอย่างเป็นไปในแนวทางที่ต้องการ
4. การประเมินผลการกระทำตามบทบาทด้วยตนเองและโดยบุคคลอื่น ๆ

บทบาทที่เป็นจริง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทั้งหมด ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น อาจจะเป็นพฤติกรรมระหว่างความคาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่ง ความคาดหวังขององค์การหรือบุคคลในสังคมนั้นและพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น อาจสอดคล้องกับความต้องการหรือความคาดหวังของตนเองหรือผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์การทำงานแล้ว ดังนั้น ครูประจำกลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่

ผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบ ต้องคำนึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในแต่ละวัยด้วย ดังรายละเอียดในตอนที่ 2.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ตอนที่ 2.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ที่แตกต่างไปจากเด็กในหลาย ๆ ด้าน ไม่ใช่แตกต่างกันเฉพาะในแง่ที่ว่า ผู้ใหญ่มีอายุมากกว่าเด็กหรือผู้ใหญ่มีร่างกายเติบโตและแข็งแรงกว่าเด็กเท่านั้น แต่ผู้ใหญ่ก็ยังต้องรับภาระในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านอาชีพ การงาน การดูแลสมาชิกในครอบครัว การรับผิดชอบในสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว ตลอดจนภาระความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม

ดังนั้น การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานแล้ว ย่อมแตกต่างไปจากเด็กเป็นอันมากแตกต่างทั้งในระบบการเรียนการสอน แตกต่างระหว่างผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งเวลาและสถานที่ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาออกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งเป็นการให้ความรู้ทักษะวิชาชีพแก่ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์การทำงานมาแล้ว จึงต้องยึดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีนักการศึกษาผู้ใหญ่หลายคน ที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จนได้ข้อสรุปที่แน่นอนว่า ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ มีความสนใจและมีความสามารถในการเรียนรู้ แตกต่างไปจากเด็กเป็นอันมาก ดังเช่น

กชกร สังขชาติ (2527) ได้สรุปลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากบทความของ Richard A. Etheridge ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อมีความต้องการที่จะเรียน
2. ผู้ใหญ่จะเรียนในสิ่งที่เขาารู้สึกว่ามีความจำเป็น
3. ประสบการณ์เดิมมีผลต่อการเรียนของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีถ้าสิ่งที่เรียนมีความสัมพันธ์หรือสอดคล้องกับประสบการณ์เดิม หรือความรู้ที่เขามีอยู่
4. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีด้วยการกระทำ
5. ผู้ใหญ่จะเรียนจากสภาพปัญหาที่เป็นจริง
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่ง่าย ๆ เป็นกันเอง
7. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีด้วยการใช้กิจกรรมและวิธีการหลาย ๆ อย่าง
8. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีถ้าหากทราบจุดประสงค์การเรียนชัดเจน
9. ผู้ใหญ่ต้องการชี้แนะที่เหมาะสม ไม่ใช่คะแนนหรือเกรด

วิรุฬห์ นิลโมจน์ (2530) ได้สรุปหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อเขามีความพร้อมที่จะเรียน ผู้ใหญ่จะมีความต้องการและความสนใจที่จะเรียนเฉพาะในสิ่งที่เขาเห็นว่ามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเขา โดยเรียนรู้แล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที
2. ผู้ใหญ่เรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เดิมเป็นตัวนำและเชื่อมโยงไปสู่การทำความเข้าใจในประสบการณ์ใหม่หรือความรู้ใหม่ ใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเขาสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมเข้ากับประสบการณ์ใหม่ได้ และสามารถแก้ปัญหาได้
3. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดี โดยการได้ปฏิบัติจริง
4. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในสภาพบรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นกันเอง ครู คือ ผู้อำนวยการ ความสะดวกหรือที่ปรึกษาในการเรียนรู้และเป็นเพื่อนร่วมเรียนด้วยคนหนึ่ง
5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในสภาพบรรยากาศการเรียน ที่เป็นไปในลักษณะของความร่วมมือกัน ไม่ใช่การแข่งขัน การได้รับการยอมรับ ความเป็นผู้มีเกียรติ และความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในขั้นต่อไปก็ต่อเมื่อเขาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ในขั้นแรก ๆ ที่ผ่านมามีมาก่อน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้สรุปหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539)

1. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมอย่างเต็มที่
2. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อเรื่องที่เรียนนั้นเป็นปัญหาที่เขาสนใจ ต้องการและพบเห็นในชีวิตประจำวัน
3. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อสิ่งที่เรียนนั้น เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้
4. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีจากการที่ได้ปฏิบัติจริง
5. การให้กำลังใจและการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอจะทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ได้ดี
6. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีเมื่อได้ใช้ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและเวลาของตนอย่างเต็มที่
7. ประสบการณ์เดิมและสติปัญญาของผู้เรียนมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้
8. ความเข้าใจกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

9. การสอนที่สอดคล้องกับลักษณะที่สำคัญเฉพาะของผู้ใหญ่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนสูงขึ้น

สรุป ผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีประสบการณ์จากการทำงานมาแล้ว เมื่อต้องกลับเข้ามารับการศึกษานิวอีกรั้งหนึ่ง เพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมเอาความรู้ ทักษะและเทคโนโลยีสมัยใหม่ กลับไปพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น จึงควรมีวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากการสอน การเรียนรู้ของนักเรียนและนักศึกษาทั่วไป เพราะผู้ใหญ่เหล่านี้เป็นผู้ที่ผ่านการทำงาน มีประสบการณ์การทำงานมากมาย สิ่งใดที่สอนถ้าเป็นประโยชน์และมีวิธีการสอนที่จูงใจให้ผู้ใหญ่เกิดความสนใจและตั้งใจ แต่ถ้าสิ่งใดที่ทำการสอนไปแล้วไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานได้ นั้นแสดงว่าการสอนไม่ประสบผลสำเร็จ นักศึกษาผู้ใหญ่ไม่เกิดการเรียนรู้ ฉะนั้น ครูประจำกลุ่มจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ ด้วยการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรีกษา ช่วยชี้แนะแนวทางต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ได้มีกำลังใจที่จะศึกษาเล่าเรียน และยังเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักปรับตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากครูประจำกลุ่มจะต้องมีความเข้าใจหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แล้ว ยังต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ดังรายละเอียดในตอนที 2.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีด้อยโอกาส พลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538) จึงเกิดแนวคิดพัฒนากำลังใจแรงงานส่วนใหญ่ที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและทำงานอยู่ในสถานประกอบการให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะสำหรับการประกอบอาชีพในระดับที่สูงขึ้น แนวทางหนึ่ง คือให้สถานศึกษาร่วมมือกับสถานประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ จัดการศึกษาอาชีพในระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อันเป็นแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพให้แก่ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในสถานประกอบการหรือผู้ที่มีประสบการณ์อาชีพ ตลอด

จนบุคคลทั่วไปที่อยู่นอกระบบโรงเรียน แนวความคิดนี้สอดคล้องกับการศึกษาสายอาชีวศึกษา ซึ่งบรรจง ชุตฤกษชาติ (2530) กล่าวว่า การอาชีวศึกษา คือการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นการศึกษาที่ฝึกฝนอบรมคนให้ประกอบสัมมาอาชีพ เป็นการศึกษาที่มีเรียนด้วยการกระทำจนเกิดความชำนาญและฝีมือ เป็นการศึกษาที่ฝึกฝนคนให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาตนเองไปอย่างต่อเนื่องของชีวิต งานและอาชีพ และสอดคล้องกับวิเวก ปางพุมพิหงส์ (2523) กล่าวว่า การอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งให้การศึกษา การฝึกกำลังคนในระดับต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม การศึกษาวิชาชีพนี้ อาจดำเนินการได้ทั้งในระบบโรงเรียน กล่าวคือ มีหลักสูตร กำหนดเวลาการศึกษาฝึกอบรมไว้แน่นอน หรือดำเนินการแบบนอกโรงเรียน เช่น เรียนรู้จากพ่อแม่ จากการฝึกอบรมการทำงานในโรงงาน จากการแนะนำอบรมจากหน่วยราชการหรือเอกชน

สรุปได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากกิจกรรม โครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ย่อมจะมีกิจกรรมที่ให้ความรู้แก่ประชาชนสอดคล้องอยู่เสมอไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม โดยอาศัยหลักการในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบ และเนื้อหาที่แตกต่างกัน แต่จะมีหลักการร่วมกัน ซึ่งเป็นหลักการตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ดังนี้

1. การศึกษานอกโรงเรียนมีภารกิจในการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อชดเชยโอกาสและเสนอทางเลือกใหม่ในการจัดการบริการการศึกษาสำหรับประชาชน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องเสมอภาคทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างในด้านเพศ วัย ความพร้อมของร่างกาย และสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งที่อยู่ในเมืองและในชนบทห่างไกลได้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่ขาดโอกาส ควรช่วยให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเป็นอันดับแรก โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หรือความสามารถที่จะชำระค่าใช้จ่ายในการเรียนเป็นสำคัญ เพราะรัฐควรจัดการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นการให้เปล่าอยู่แล้วทั้งคุณภาพของการศึกษาก็ควรจะเสมอเหมือนกลุ่มเป้าหมายทั่วไปด้วย

2. หลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชน องค์กรและชุมชน

งานการศึกษานอกโรงเรียน จะบรรลุวัตถุประสงค์และหลักการที่กำหนดไว้ อย่างสมบูรณ์ได้นั้นสถาบันครอบครัว ชุมชน เอกชน หน่วยงานรัฐและเอกชน สถาบันศาสนา สื่อ

มวชน ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้การศึกษานอกโรงเรียนไปถึงกลุ่มเป้าหมายโดยทั่วถึง ทั้งยังเป็นการผนึกกำลังในลักษณะเครือข่ายที่จะเชื่อมโยงการให้บริการให้สอดคล้องประสานและรับช่วงกัน

3. หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

ผู้เรียน องค์กร กลุ่มในชุมชน ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ได้ร่วมกำหนดปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้กำหนดแผนและกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการตามแผนและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียน องค์กร กลุ่ม สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองต่อไปได้ทำให้สามารถแก้ปัญหาของบุคคล องค์กร กลุ่ม นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

นักศึกษานอกโรงเรียนจะไม่มุ่งเพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังถ่ายทอดกระบวนการในการเรียนรู้ด้วย

4. หลักความหลากหลาย ยืดหยุ่น และสอดคล้อง

งานการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่น และหลากหลายในรูปแบบเนื้อหาและวิธีการ เพื่อให้สอดคล้องและสนองตอบต่อความต้องการและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ รวมทั้งสภาพเฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน จึงควรจะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและตัวผู้เรียนด้วย

5. หลักบูรณาการหรือรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การศึกษานอกโรงเรียนจะต้องบูรณาการหลักสูตร เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และสิ่งต่าง ๆ ให้ครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น พิจารณาปัญหาในลักษณะเป็นองค์รวมและแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้ทุกสาขาร่วมกัน การศึกษาไม่ควรจัดเพื่อพัฒนาเฉพาะด้าน แต่ควรจะพัฒนาคนทั้งคน คือ กาย ใจ สติปัญญา สังคม อารมณ์ และคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาประเภทต่าง ๆ ควรเชื่อมโยงกัน และถ่ายโอนกันได้ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาควรเชื่อมโยงกับภาคปฏิบัติ และศึกษาเรียนรู้ ควรเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิตประจำวันของคนโดยตลอดชีวิต

6. หลักการกระจายอำนาจ

การศึกษานอกโรงเรียนยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารและจัดการการศึกษานอกโรงเรียนจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค จากฝ่ายอำนวยการ ไปสู่ฝ่ายปฏิบัติ และจากภาครัฐ ไปสู่องค์กรคณะบุคคลและชุมชน เพื่อให้องค์กรที่อยู่ในพื้นที่สามารถตัดสินใจได้มีความคล่องตัว และฉับไวในการสนองตอบต่อสภาพปัญหาความต้องการของพื้นที่ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีขอบข่ายกว้างขวางมากทั้งในด้านกิจกรรม และกลุ่มเป้าหมายโดยครอบคลุมทั้งกิจกรรมการศึกษา หรือกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น ๆ การแบ่งประเภทของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน อาจยึดตามลักษณะที่จัดตามเนื้อหา ตามประเภทกิจกรรม หรือแบ่งตามกลุ่มเป้าหมายก็ได้

ขอบข่ายและประเภทของงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) ได้แบ่งประเภทของการศึกษานอกโรงเรียนตามเนื้อหาวิชา ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. สามัญศึกษาหรือการศึกษาทั่วไป คือ การศึกษาเทียบเท่าโรงเรียนตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยผู้เรียนได้รับวุฒิตามระดับที่ได้ศึกษา
2. การฝึกอาชีพ ได้แก่ การฝึกให้ความรู้และฝึกความถนัดด้านทักษะอาชีพตามความต้องการของผู้เรียนในสาขาต่าง ๆ
3. การศึกษาด้านสุขภาพ สวัสดิภาพและชีวิตในครอบครัว ได้แก่ การให้ความรู้ด้านการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ สวัสดิศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
4. การศึกษาด้านการเมือง การปกครอง ได้แก่ การให้ความรู้ด้านการปกครองประเทศ การปกครองท้องถิ่น การออกเสียงเลือกตั้ง กิจกรรมสาธารณะ เป็นต้น
5. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ การศึกษาแบบเสรี ทางด้านการดนตรี ศิลปะ นันทนาการ ปรัชญา การศาสนา เป็นต้น
6. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ได้แก่ การศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดความรู้ ความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยตรงนั้น ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 4 ประเภท โดยยึดเนื้อหาเป็นหลัก คือ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาศาชีพ, 2539)

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการเรียนรู้และความรู้ความสามารถ ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ และทักษะสำหรับการศึกษาต่อเนื่อง ตัวอย่างของกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การส่งเสริมการรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา

2. การศึกษาต่อเนื่องสายสามัญ เป็นการศึกษาที่เสริมต่อจากการศึกษาพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบโรงเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและเจตคติอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ และการเตรียมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ตัวอย่างของกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติเพื่อการประกอบอาชีพ โดยเน้นการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น การสร้างผู้ประกอบการขนาดย่อมและอาชีพอิสระ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับจ้างในตลาดแรงงานและปรับปรุงอาชีพที่มีอยู่แล้วให้ได้ผลยิ่งขึ้น ตัวอย่างของกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น การจัดกลุ่มสนใจประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) การศึกษาการประกอบธุรกิจขนาดย่อม และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

4. การสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติในสังคม ซึ่งอาจดำเนินการด้วยการพัฒนาแหล่งความรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น การจัดตั้งห้องสมุดประชาชนจังหวัด อำเภอ การสนับสนุนที่อ่านหนังสือวัด เป็นต้น การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ และวิทยาการ โดยผ่านรายการวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าวและนิทรรศการ การสนับสนุนผู้รู้ในสังคม เพื่อนำศักยภาพ ความชำนาญ และภูมิปัญญาทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาเผยแพร่ให้กับประชาชน

สรุปการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ที่จัดโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ การศึกษาพื้นฐาน การศึกษาสายอาชีพ และการศึกษาดตามอัธยาศัย

การจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจจัดเป็นเอกเทศหรือสอดแทรกกับกิจกรรมพัฒนาในส่วนรวม ทั้งนี้อาจมีรูปแบบในการจัดที่หลากหลายตามสภาพและกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยวิธีเรียนทางไกล เป็นกิจกรรมใหม่ที่จัดให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแรงงานทำงานอยู่ในสถานประกอบการที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้เป็นแรงงานที่มีทักษะอาชีพที่มีคุณภาพทันต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น ครูประจำกลุ่มจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาทางไกล ดังรายละเอียดในตอนที 2.4 การศึกษาทางไกล

ตอนที่ 2.4 การศึกษาทางไกล

ความหมาย

การศึกษาทางไกล (Distance Education) หรือการเรียนทางไกล (Distance Learning) หรือการสอนทางไกล (Distance Teaching) หรือ การฝึกอบรมทางไกล (Distance Training) ซึ่งไม่ว่าจะใช้คำเรียกประการใดก็จะมี ความหมายใกล้เคียงกัน มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน (วิจิตร ศรีธำณ, 2534) ดังนี้

วิจิตร ศรีธำณ (2529) กล่าวว่า การเรียนการสอนทางไกล หมายถึง ระบบการเรียน การสอนที่ไม่มีชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และการสอนเสริม รวมทั้งศูนย์บริการการศึกษาเป็นหลัก โดยมุ่งให้ผู้เรียน เรียนได้ด้วย ตนเองอยู่กับบ้าน ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2527) กล่าวว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง การศึกษาระบบเปิดที่ เปิดโอกาสและขยายโอกาสให้ผู้เรียนไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ หรือคุณวุฒิ ได้ศึกษาหาความรู้โดย ต้องเข้าโรงเรียนในห้องเรียนปกติ แต่มีระบบให้ผู้เรียนที่อยู่ต่างถิ่น ต่างที่สามารถศึกษาด้วยตนเอง

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา (2533) ให้ความหมายว่าการศึกษาทางไกลเป็นการศึกษา ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนต่าง ๆ ได้แก่ แบบเรียน ชุดการเรียน เอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ ผ่านทางประสาทตา การฟังรายการวิทยุเป็นการเรียนรู้ได้จากการฟัง การไปพบครูประจำกลุ่ม เพื่อ รวมกลุ่ม ทำให้มีโอกาสอภิปรายพูดคุยในเรื่องที่อ่าน ได้ฟังมาแล้ว มีการคิดและวิเคราะห์ทางเลือก ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมและดีที่สุดที่สุดสำหรับกลุ่มตนเอง เป็นการศึกษาที่เหมาะสม แก่ผู้ที่มีภารกิจมากหรืออยู่ในชนบทห่างไกล

โฮล์มเบอร์ก (Holmberg, 1981) (อ้างถึงในจารีพรหม รุ่งช่วง, 2536) ได้ให้ความหมาย ของการศึกษาทางไกล ดังนี้ การศึกษาทางไกล หมายถึง ระบบของการจัดการศึกษาแบบหนึ่งที่มี ผู้สอนและผู้เรียนไม่ต้องนั่งอยู่ในห้องเรียน ก็อยู่ห่างไกลจากกัน การจัดการเรียนได้อาศัยสื่อ ประเภทต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น สิ่งพิมพ์ เครื่องมือจักรกล และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

สรุป ความหมายของการศึกษาทางไกล หมายถึง การศึกษาที่ไม่มีเรียนการสอนใน ชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุทัศน์และการ สอนเสริมหรือการพบกลุ่ม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความพร้อมและ ความสามารถของตน

ลักษณะของการศึกษาทางไกล

ชัชวงศ์ พรหมวงศ์ (2527) ได้กล่าวถึงการศึกษาทางไกลมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ ระบบการเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นใจในความสำเร็จจะช้าหรือเร็วตามความสามารถ ความพร้อม และความมุ่งมั่นของแต่ละบุคคลโดยไม่กระทบกระเทือนต่อภารกิจการทำงานของตน
2. ยึดหลักบูรณาการในการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรจะเป็นแบบบูรณาการ วิชาที่มีความสัมพันธ์ในเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
3. ยึดหลักการใช้สื่อประสม สื่อการศึกษาที่ใช้ในการสอนทางไกลจะต้องเป็นสื่อแบบประสมที่สื่อแต่ละประเภททำหน้าที่แตกต่างกัน แต่สนับสนุนกันโดยปกติสื่อที่ใช้ ได้แก่ สื่อที่ส่งทางไปรษณีย์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อทางโทรทัศน์ สื่อโสตทัศนอุปกรณ์ประเภทอื่น ๆ และการพบกลุ่มโดยมีวิทยากร เป็นผู้ให้ความรู้ หรือการสอนเสริม
4. ยึดหลักวิชาการจัดระบบในการถ่ายทอดความรู้ กล่าวคือ จะต้องมีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ พร้อมกับมีการประเมินผลที่อาศัยแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในห้องเรียนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

หลักการจัดการศึกษาทางไกล

ในการจัดการศึกษาทางไกล มีหลักในการจัดดังนี้ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2533)

1. เป็นการเรียนโดยใช้สื่อประสม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุ และการจัดกลุ่มผู้เรียน
2. เป็นการเรียนระบบเปิด คือ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนได้อย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ตามความสามารถ ความสะดวกของผู้เรียน และส่งเสริมให้สามารถเรียนรู้โดยไม่มีข้อจำกัด
3. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง คือ ให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนด้วยตนเอง โดยใช้สื่อประสม

โฮล์มเบิร์ก (Holmberg, 1981) (อ้างถึงในจารีพรหม รุ่งช่วง, 2536) ได้ให้หลักการจัดการศึกษาทางไกล ไว้ดังนี้

1. เน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล แต่อาจจะมีการเรียนเป็นกลุ่มในลักษณะที่เป็น การเผชิญหน้ากัน (Face-to-face) ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นบางครั้ง
2. มีการวางแผนและการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างดี โดยมีการสร้างและ การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนและระบบการสอนไว้ล่วงหน้า
3. การสร้างสื่อการเรียน ได้อาศัยผู้ชำนาญหรือผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาในสาขาต่าง ๆ
4. ใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนทำให้การเรียน การสอนสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

สื่อการสอนทางไกล

การเลือกหรือจัดสื่อเพื่อใช้ในการศึกษาทางไกลไม่ว่าจะเป็นสื่อชนิดใดก็ตามจะต้อง คำนึงถึงหลักจิตวิทยาที่ว่า ถ้าผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสื่ออยู่ตลอดเวลาานาน ๆ เข้าก็จะเกิดการ เบื่อหน่าย ยิ่งถ้าสื่อนั้นเป็นสื่อชนิดเดียวกันหรือเป็นสื่อทางวิชาการที่ยุ่งยากซับซ้อนทำให้ไม่สนุก แล้ว ผู้เรียนก็จะยิ่งหือถอยหมดกำลังใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น สื่อที่ใช้จึงควรเป็นสื่อที่มี การเสริมแรงให้กำลังใจ และให้ผู้เรียนสามารถรู้ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะ ๆ การใช้สื่อใน การเรียนแบบนี้ จึงควรอยู่ในลักษณะสื่อประสมโดยมีสื่อใดสื่อหนึ่ง เป็นสื่อหลักและมีสื่อชนิดอื่น เป็นสื่อเสริม การศึกษาจากสื่อเพียงชนิดเดียวอาจจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร จึงต้องอาศัยสื่อชนิดอื่นประกอบ เพื่อเสริมความรู้ สื่อที่ใช้ในการศึกษาทางไกลนี้แบ่งออกเป็น (กร ศกาว, 2527)

1. สื่อหลัก คือ สื่อที่ผู้เรียนสามารถใช้ศึกษาได้ด้วยตนเองตลอดเวลาและทุกสถานที่ สื่อหลักนี้ส่วนมากจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา เอกสารคำสอน หรือคู่มือเรียน โดยผู้เรียน สามารถใช้สื่อเหล่านี้เป็นหลักในการเรียนวิชานั้น ๆ และมีโอกาสพลาดจากการเรียนได้น้อยมาก เพราะผู้เรียนจะมีสื่อหลักนี้อยู่กับตัวแล้ว
2. สื่อเสริม คือ สื่อที่จะช่วยเก็บตกต่อเติมความรู้ให้แก่ผู้เรียน ให้มีความรู้กระจ่าง สมบูรณ์ขึ้น หรือหากในกรณีที่ผู้เรียนศึกษาจากสื่อหลักแล้วยังไม่จุใจพอ หรือยังไม่เข้าใจได้ชัดเจน มีปัญหาอยู่ก็สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อเสริมได้ สื่อประเภทนี้จะอยู่ในรูปของเทปสลับบทเรียน วิทยุ เอกสารเสริม การสอนเสริมหรือการพบกลุ่ม เป็นต้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ใช้ระบบการสอนทางไกลโดยอาศัยสื่อประสมหลายรูปแบบที่ต่างกัน เรียนได้ด้วยตนเองไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ สื่อประสมทางไกล ประกอบด้วย (วิจิตร ศรีस्थำน, 2529)

1. สื่อทางไปรษณีย์ ได้แก่ เอกสารการสอนหรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งวัสดุฝึกปฏิบัติ เช่น แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียง เป็นต้น
2. สื่อทางวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ รายการให้ความรู้ต่าง ๆ ทางวิทยุกระจายเสียง
3. สื่อทางวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ รายการให้ความรู้ต่าง ๆ ทางวิทยุโทรทัศน์
4. สื่อสำหรับกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมประสบการณ์ในบางวิชา โดยอาศัยแหล่งวิชาการหรือใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จากหน่วยงาน องค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น
5. กิจกรรมการสอนเสริมและศูนย์บริการการศึกษาจัดโดยอาศัยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา (2533) ได้แบ่งสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนทางไกล โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แบบเรียน แบบฝึกหัด เอกสารประกอบการเรียนและเอกสารอื่น ๆ
2. สื่อโสตทัศน์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ เทปคาสเซต และวีดิโอ
3. การพบกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนร่วมกันกระทำตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อฝึกกระบวนการกลุ่ม นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษอาชีว (2541) ได้แบ่งสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ไว้ดังนี้

1. สื่อชุดวิชา ลักษณะของชุดวิชาจะแบ่งเป็นตอน ๆ แต่ละตอนประกอบด้วย เนื้อหาและกิจกรรม ซึ่งแต่ละชุดมีหลากหลายกิจกรรม เช่น การค้นคว้าหาความรู้จากหน่วยงาน เอกสารต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน การสำรวจ การฝึกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของตอนนั้น ๆ ครูประจำกลุ่มควรให้ความเอาใจใส่ในการตรวจสอบการดำเนินงานตามกิจกรรมของนักศึกษาในแต่ละตอนด้วย และอาจจะนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของคะแนนเก็บระหว่างภาคได้ด้วย

2. สื่อวีดิทัศน์หรือโทรทัศน์ มีลักษณะเป็นสื่อเสริมชนิดหนึ่งตามกลุ่มวิชานั้น ๆ ซึ่งไม่มีครบทุกรายวิชาในกลุ่มนั้น ๆ นักเทคโนโลยีและผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาว่าเรื่องใดสมควรจะทำวีดิทัศน์ ทั้งนี้ควรเป็นเรื่องที่ต้องให้ผู้เรียนมีความตระหนัก เรื่องที่ยากและมีความสลับซับซ้อน การสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน สื่อโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์นี้ ทางศูนย์การศึกษา

ทางไกลไทยคมจะจัดการวางสำหรับออกอากาศให้ตามแผนการเรียนการสอนในแต่ละภาคเรียน ซึ่งครูประจำกลุ่ม และนักศึกษาจะต้องคอยตรวจสอบรายวิชาที่ลงทะเบียนกับตารางออกอากาศของรายวิชานั้น ๆ เพื่อจะได้วางแผนการรับชม

3. สื่อเสริมอื่น ๆ อาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ๆ ก็ได้ที่สถานศึกษา และสถานประกอบการพิจารณาว่าเป็นเรื่องยาก หรือจะทำให้เกิดการเรียนรู้กว้างขวางขึ้น โดยสถานศึกษาจัดซื้อสื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดประสงค์ของรายวิชาที่เปิดสอนในภาคเรียนนั้น ๆ

นอกจากสื่อหลัก 3 ลักษณะ ดังที่กล่าวแล้ว นักศึกษายังได้รับความรู้โดยตรงจากการอ่านเอกสารต่าง ๆ เพิ่มเติมตามที่พบเห็น ครูประจำกลุ่ม ผู้รู้ในสถานประกอบการ ผู้รู้นอกสถานประกอบการ ซึ่งครูประจำกลุ่มจะต้องมีข้อมูลว่าเอกสารใดที่เกี่ยวข้อง คนในชุมชน หรือสังคม นั้น ๆ มีใครชำนาญด้านใด ถ้านักศึกษาต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องนั้น หลายคนก็อาจจะเชิญมาสอนเสริม หรือแนะนำให้นักศึกษาไปสอบถามความรู้กันเองก็ได้

สรุป สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนทางไกลนั้น จะต้องอาศัยสื่อหลักที่สำคัญ 3 สื่อ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่อบุคคล ซึ่งการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ก็อาศัยวิธีเรียนทางไกลโดยใช้สื่อประกอบ 3 สื่อด้วยกัน คือ สื่อชุดวิชา สื่อวีดิทัศน์หรือโทรทัศน์ และสื่อเสริมอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการพบกลุ่ม การสอนเสริมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะอาชีพ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพให้แก่ นักศึกษาได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อพัฒนาให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน ดังรายละเอียดในตอนที่ 2.5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

ตอนที่ 2.5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

จากการศึกษาของสถาบัน TDR (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2531)

พบว่าสภาพแรงงานไทยในภาคอุตสาหกรรมมีความรู้ต่ำในระดับประถมศึกษาและไร้ฝีมืออยู่ประมาณ 80% ดังนั้น การพัฒนาฝีมือแรงงานและการยกระดับความรู้ จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมและเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ขึ้น โดยใช้วิธีการเรียนแบบทางไกล ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 มุ่งผลิตผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มี

ความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในวิชาชีพจนสามารถประกอบอาชีพได้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในสถานประกอบการ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาทางไกล

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยวิธีเรียนทางไกล กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539)

1. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ได้รับการศึกษาวิชาชีพอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพในระดับมาตรฐาน
2. เพื่อผลิตและพัฒนาแรงงานให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
3. เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาวิชาชีพ ให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หลังมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาแรงงานในสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน ให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะวิชาชีพเฉพาะด้าน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ
2. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
3. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์อาชีพ ด้วยการนำมาเทียบโอนผลการเรียนได้
4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา สถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง(กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539)

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์นำไปปฏิบัติงานในอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกวิถีการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ ความเจริญต่อชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ

2. เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีทักษะในการจัดการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
3. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความเข้าใจ และภาคภูมิใจในอาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น
4. เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี
5. เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์เหมาะสมกับงานอาชีพนั้น
6. เพื่อให้มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ และของโลกปัจจุบัน มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2541)

สรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และเมื่อศึกษาจบหลักสูตรแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

ประเภทวิชา พาณิชยกรรม ประกอบด้วย 5 สาขาวิชา ดังนี้

1. สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ
2. สาขาวิชาการจัดการ
3. สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว
4. สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
5. สาขาวิชาธุรกิจและบริการอุตสาหกรรม

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างแต่ละสาขาวิชา

โครงสร้างแต่ละสาขาวิชา

สาขา/จำนวนหน่วยกิต						
ที่	หมวดวิชาสามัญ	คอมพิวเตอร์ ธุรกิจ	การจัดการ	การโรงแรมและ การท่องเที่ยว	ภาษา อังกฤษธุรกิจ	ธุรกิจและบริการ อุตสาหกรรม
1	หมวดวิชาสามัญ	30	30	30	30	30
2	หมวดวิชาชีพ					
	2.1 วิชาชีพเฉพาะ	42	42	42	42	42
	2.2 วิชาชีพสัมพันธ์	18	18	18	18	18
	2.3 การฝึกงาน	4	4	4	4	4
3	หมวดวิชาเลือกเสรี	12	12	12	12	12
4	กิจกรรม		-	-	-	-
	รวม	106	106	106	106	106

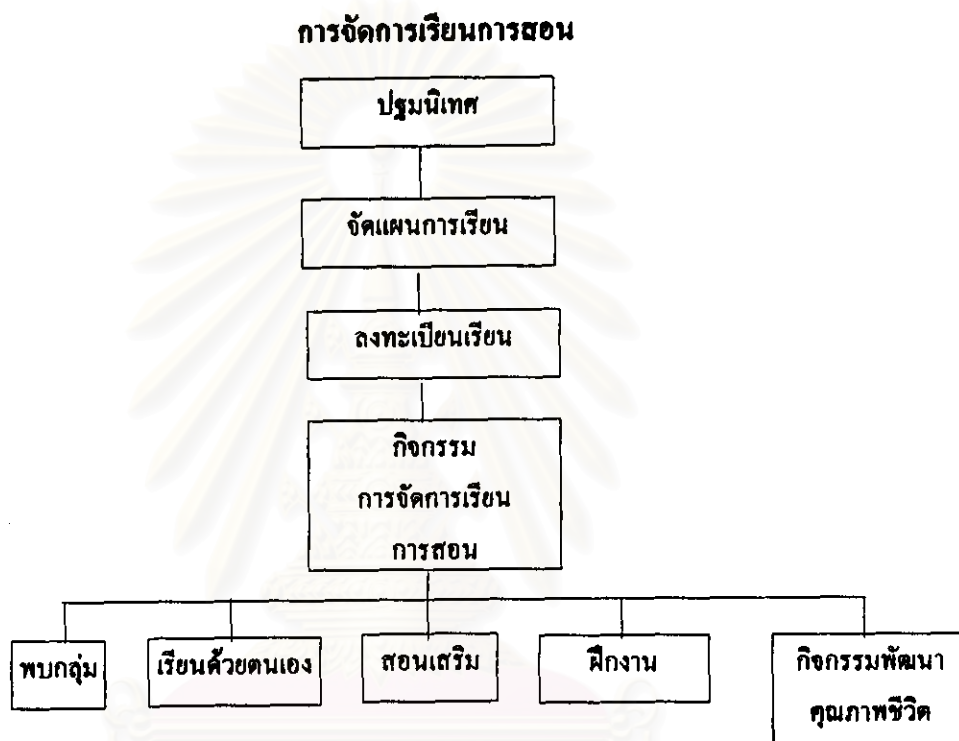
1. หมวดวิชาสามัญ บังคับให้เรียนเหมือนกันทุกสาขาวิชา จำนวน 30 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาชีพ จำนวน 64 หน่วยกิต แบ่งออกเป็น
 - 2.1 วิชาชีพเฉพาะ บังคับแต่ละสาขาวิชาให้เรียน จำนวน 42 หน่วยกิต
 - 2.2 วิชาชีพสัมพันธ์ ให้แต่ละสาขาวิชาเลือกเรียน จำนวน 18 หน่วยกิต
 - 2.3 การฝึกงานแต่ละสาขาให้ฝึกงานไม่ต่ำกว่า 360 ชั่วโมง จำนวน 4 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี บังคับรายวิชาศาสนาตามที่ผู้เรียนนับถือจำนวน 6 หน่วยกิต และเลือกเสรีรายวิชาอื่น 6 หน่วยกิต
4. กิจกรรม ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การดำเนินงานจัดการเรียนการสอน

การดำเนินงานจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 มีขั้นตอนตามแผนภูมิดังต่อไปนี้ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2541)

แผนภูมิที่ 2 การจัดการเรียนการสอน

การเรียนตามหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 นั้น เป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยศึกษาจากแหล่งความรู้ที่ผสมผสาน หลากหลาย จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อทางไกล และสื่อมุกคล นอกจากนี้ นักศึกษาต้องมาพบกลุ่มอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยมีครูประจำกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการพบกลุ่ม ครูประจำกลุ่มจึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนดังรายละเอียดในตอนที 2.6 บทบาทของครูประจำกลุ่มหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

**ตอนที่ 2.6 บทบาทของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตร
วิชาชีพ พุทธศักราช 2530**

บทบาทหน้าที่ของครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่

ได้มีนักวิชาการให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

สุนทร โคตรบรรเทา (2524) ได้กล่าวว่า บทบาทของครูประจำกลุ่ม ควรจะเป็นดังนี้

1. เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
2. เป็นผู้ร่วมวางแผนการเรียน
3. เป็นผู้รับผิดชอบและช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และวิธีเรียน

4. ครูสอนผู้ใหญ่ ควรจะมีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนและจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การเรียนของผู้เรียน และให้กำลังใจผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

อุ้นตา นพคุณ (2527) ได้สรุปบทบาทของครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนไว้กว้าง ๆ 2 ประการคือ

1. ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มผู้เรียน ผู้สอนควรจะเป็นมิตร มีอัธยาศัย เป็นผู้ประสานงานของกลุ่ม แสดงความคิดเห็นและร่วมเสนอแนะ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

2. ในฐานะผู้รับผิดชอบบรรยากาศในการเรียนการสอน ผู้สอนควรจะสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ช่วยสนับสนุนความคิดเห็นของผู้เรียน และพยายามให้ผู้เรียนสนับสนุนความคิดเห็นของตน พยายามหาโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมวางแผน และจัดกิจกรรม ให้โอกาสผู้เรียนได้แลกเปลี่ยน หรือสรุปสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว ให้โอกาสผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และในการให้ข้อเสนอแนะ

เชียรศรี วิวิศริ (2530) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูสอนผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นผู้นำหรือแนะแนวทางในการเรียน
2. เป็นแหล่งวิทยาการในด้านเนื้อหาวิชาการ
3. เป็นผู้ช่วยจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน จัดให้ผู้เรียนและสภาพแวดล้อมมีส่วนร่วม

สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

4. เป็นผู้คอยดูแลอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเรียนการสอน

5. เป็นผู้ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเต็มที่

โนลส์ (Knowles, 1970) (อ้างถึงในจารีตประเพณี รุ่งช่วง, 2536) กล่าวถึงบทบาทของ
ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ ดังนี้

1. ครูผู้สอนมิใช่จะมีเพียงความรู้อย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องมีทักษะและความสำเร็จ
ในการประกอบอาชีพด้วย
2. ครูผู้สอนจะต้องมีความกระตือรือร้น ค้นคว้า ศึกษาวิชาการ ตลอดจนมีทักษะใน
การถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น
3. ครูผู้สอนจะต้องมีอารมณ์ดี มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน และมีความสนใจผู้อื่นด้วย
4. ครูผู้สอนจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความตั้งใจที่ค้นคว้า ทดลองหาวิธีการ
ที่จะเข้าถึงความเปลี่ยนแปลง และความสนใจของผู้ใหญ่
5. ครูผู้สอนจะต้องให้ความสนิทสนม และให้กำลังใจต่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า
ของปัจเจกบุคคลมากกว่าการหยาบคายให้
6. ครูผู้สอนจะต้องระลึกเสมอว่าผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากเด็กนักเรียน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
พุทธศักราช 2539 โดยวิธีเรียนทางไกล เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบหลักการการพัฒนา
ความรู้ และทักษะอาชีพให้แก่ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในสถานประกอบการ และผู้ที่มีประสบการณ์
อาชีพอยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้เรียนจะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
ผสมผสานกัน เช่น ชุดวิชา ตำรา เอกสาร วิทยทัศน์ สื่อโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมไทยคม เป็นต้น
นอกจากนั้นยังมีการพบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมและรับการสอนเสริมร่วมกัน โดยมีครูประจำกลุ่มเป็น
ผู้ให้คำแนะนำและร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สถานประกอบการที่ซึ่งสถานศึกษา
กำหนดเป็นที่สำหรับพบกลุ่ม

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตร
วิชาชีพ พุทธศักราช 2539 โดยวิธีเรียนทางไกล ดำเนินไปได้ด้วยดี ครูประจำกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่
ได้ตามเจตนารมณ์การศึกษาทางไกล กรมการศึกษานอกโรงเรียน กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะทำ
หน้าที่เป็นครูประจำกลุ่มไว้ 2 ประการคือ จะต้องเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการหรือเป็นผู้
ที่มีความรู้ ความสามารถตรงตามสาขาวิชาที่สอน และเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่เหมาะสมที่จะเป็น
ครูประจำกลุ่ม และกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูประจำกลุ่มไว้ดังนี้ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการ
ศึกษาอาชีพ, 2541)

บทบาทหน้าที่ของครูประจำกลุ่ม

1. ประชาสัมพันธ์การเรียนตามหลักสูตรให้กลุ่มเป้าหมาย
 2. จัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษาให้แก่นักศึกษาทุกคนครบทุกรายวิชา ตลอดหลักสูตร โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่นักศึกษา
 3. ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน และแนะแนวแก่นักศึกษาทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน
 4. วางแผนการเรียนร่วมกับนักศึกษาในแต่ละภาคเรียน พร้อมติดตามและทบทวนช่วยแก้ไขปัญหาวางแผนการสอน
 5. มอบหมายให้นักศึกษาทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ เพิ่มสะสมงาน และ/หรือโครงการ แล้วใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนระหว่างภาค
 6. ติดต่อประสานงานสถานประกอบการ และสถานศึกษาเพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน
 7. ประสานงานกับสถานประกอบการอื่น ๆ ในกรณีที่มีนักศึกษามาเรียนสมทบจากหน่วยงานเพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนการสอน
 8. ประสานงานและจัดหาวิทยากร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สอนเสริมเพิ่มพูนความรู้
 9. อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ จัดหา สนับสนุนและเสนอข้อวัสดุการศึกษา
 10. ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา ตามระเบียบที่กำหนด
 11. ติดตาม กำกับ ดูแลนักศึกษา จนกว่าจะจบตามหลักสูตร
 12. รวบรวมข้อมูล สรุปรายงาน พร้อมส่งหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สถานศึกษา
 13. ทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนตามที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานครมอบหมาย
 14. ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมของนักศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กิจกรรมที่ครูประจำกลุ่มต้องปฏิบัติ
กิจกรรมที่ครูประจำกลุ่มต้องปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ คือ
(ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)
1. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ มีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ
 - 1.1 จัดตั้งคณะทำงาน

- 1.2 วางแผน เตรียมการประชาสัมพันธ์
- 1.3 จัดทำและจัดหาสื่อในการประชาสัมพันธ์
- 1.4 ดำเนินการประชาสัมพันธ์
- 1.5 ดำเนินการติดตามและประเมินผลการประชาสัมพันธ์
2. กิจกรรมการลงทะเบียน มีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ
 - 2.1 จัดประชุมเพื่อวางแผน กำหนดวัน เวลา และสถานที่ ในการรับสมัครนักศึกษา

ปวช.

 - 2.2 ชี้แจงบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการรับสมัคร และมอบหมายงาน
 - 2.3 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ สถานที่ ให้เสร็จก่อนวันรับสมัคร
 - 2.4 ดำเนินการรับสมัคร
 - 2.5 ประเมินผล
 3. กิจกรรมปฐมนิเทศ เป็นกิจกรรมสำหรับแนะนำวิธีการเรียน ซึ่งมีการดำเนินงาน

ดังนี้ คือ

 - 3.1 วางแผนเพื่อกำหนดเนื้อหาสาระในการชี้แจง โดยจัดทำเป็นตารางการประชุม และร่วมกันกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ในการจัดกิจกรรมปฐมนิเทศ
 - 3.2 ชี้แจงบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และมอบหมายงาน
 - 3.3 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ สถานที่และการบริการต่าง ๆ ให้เสร็จ

เรียบร้อยก่อนวันปฐมนิเทศ

 - 3.4 ดำเนินการปฐมนิเทศ
 - 3.5 ประเมินผล
 4. กิจกรรมการเทียบโอน มีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ
 - 4.1 ชี้แจงวิธีการเทียบโอนให้นักศึกษาเข้าใจ
 - 4.2 รวบรวมแบบขอเทียบโอนจากนักศึกษา แล้วส่งให้สถานศึกษา
 - 4.3 สถานศึกษาแต่งตั้งกรรมการพิจารณาการเทียบโอนของนักศึกษาแต่ละคน
 - 4.4 คณะกรรมการประเมินผลแบบประเมินเพื่อเทียบโอน พร้อมกับส่งผลการเทียบ

โอนเสนอหัวหน้าสถานศึกษาอนุมัติ

 - 4.5 ให้สถานศึกษาบันทึกผลการเทียบโอนและแจ้งให้นักศึกษาทราบ
5. กิจกรรมจัดแผนการเรียน มีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ
 - 5.1 ให้นักศึกษาสรุปรายวิชาที่เทียบโอนได้ และรายวิชาที่ต้องเรียน
 - 5.2 ร่วมจัดแผนการเรียนของนักศึกษาแต่ละคน

6. กิจกรรมพบกลุ่ม กิจกรรมการพบกลุ่มต้องจัดให้นักศึกษาได้พบกลุ่ม อย่างน้อย 1 ครั้งต่อรายวิชา

- 6.1 ตรวจสอบจำนวนนักศึกษา และรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนภายในกลุ่ม
- 6.2 ศึกษารายวิชาแต่ละรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียน
- 6.3 ชี้แจงนักศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้ชุดวิชา
- 6.4 จัดตารางการพบกลุ่มของภาคเรียน
- 6.5 วางแผนปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในชุดวิชา
- 6.6 ประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 6.7 มอบให้นักศึกษาไปศึกษาชุดวิชา
- 6.8 ประเมินผล

7. กิจกรรมสอนเสริม เป็นการสอนเฉพาะเนื้อหาวิชาบางส่วน บางชุดวิชาที่มีความซับซ้อน ยากต่อการทำความเข้าใจด้วยตนเอง จึงต้องจัดให้มีการสอนเสริม ซึ่งมีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ

- 7.1 ตรวจสอบจำนวนนักศึกษาและรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียน
- 7.2 วิเคราะห์ชุดวิชาในส่วนที่ควรจะสอนเสริม และวางแผนการสอนเสริม
- 7.3 จัดตารางการสอนเสริม
- 7.4 แจ้งและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น วิทยากร นักศึกษา ผู้จัดการสถานที่
- 7.5 ดำเนินการสอนเสริม

8. กิจกรรม (พัฒนาคุณภาพชีวิต/ศิลปวัฒนธรรม) การทำกิจกรรมนี้เป็นเงื่อนไขการจบหลักสูตรโดยครูประจำกลุ่มร่วมวางแผนและเป็นที่ปรึกษา และทำหน้าที่ประเมินผลการจัดทำกิจกรรม ลักษณะของกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้อง

- 8.1 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม
- 8.2 การทำกิจกรรม นับรวมแล้วต้องไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิจกรรม โดยให้นับเวลา 1 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิจกรรม

9. การฝึกงาน ครูประจำกลุ่มต้องดำเนินงาน ดังนี้ คือ

9.1 ประสานงานและร่วมวางแผนการฝึกงานของนักศึกษา กับหัวหน้าฝ่าย หรือหัวหน้างาน หรือหัวหน้าแผนกนั้น ๆ

9.2 รับผลการฝึกงานจากสถานประกอบการให้สถานศึกษา

10. ประเมินผลการเรียน

10.1 ติดตามผลการเรียนของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

10.2 ให้ประเมินผลการเรียนระหว่างเรียน เพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียน โดยให้ทำการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นระยะ ๆ

10.3 ให้ประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียน เพื่อศึกษาผลการเรียนโดยส่วนรวม แล้วนำผลการเรียนการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมาพิจารณาโดยให้ครอบคลุมจุดประสงค์ และเนื้อหาของรายวิชาที่เรียน

11. กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ เป็นกิจกรรมที่จัดให้กับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งมีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ

11.1 วางแผนเพื่อกำหนดเนื้อหาสาระในการชี้แจง โดยเน้นการแนะแนว เพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ

11.2 จัดทำตารางการปัจฉิมนิเทศ เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดประชุม

11.3 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดปัจฉิมนิเทศ

11.4 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเอกสารต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนการปัจฉิมนิเทศ

11.5 ดำเนินการปัจฉิมนิเทศ

11.6 ประเมินผล

โดยสรุปจากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ และบทบาทหน้าที่ของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ เพื่อเป็นแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะอาชีพ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ จึงสามารถกำหนดบทบาทหลักของครูประจำกลุ่มให้สอดคล้องกับบทบาทที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด ได้ 5 ด้าน คือ

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ ครูประจำกลุ่มควรเป็นผู้ประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เพื่อวางแผนเตรียมการประชาสัมพันธ์ จัดทำและจัดหาสื่อในการประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นปลิว แผ่นพับ ไปสเตอร์ เรื่องเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน และหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ดำเนินการประชาสัมพันธ์โดยการประกาศทางเสียงตามสาย หรือหออกระจายข่าว เสนอข่าวทางหนังสือพิมพ์ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ และใช้สื่อบุคคลโดยให้นักศึกษานอกต่อกันไป และมีการติดตามผลการประชาสัมพันธ์

2. ด้านการแนะแนว ครูประจำกลุ่มควรให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน และแนะแนวแก่นักศึกษาทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาหลักสูตร การวางแผนการเรียน กระบวนการเรียนการสอน การพบกลุ่ม การวัดและประเมินผล

การแนะแนวการศึกษานอกโรงเรียน เป็นกระบวนการช่วยเหลือประชาชนให้รู้จักและเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และข้อมูลด้านวิชาการ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา การประกอบอาชีพ หรือการแก้ปัญหาชีวิต ซึ่งการแนะแนวการศึกษานอกโรงเรียนสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาอาชีพ, 2539)

1. การแนะแนวการศึกษา เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา ดังนั้น เพื่อให้บุคคลนั้น ๆ สามารถวิเคราะห์ตนเองและตัดสินใจเลือกเรียนให้ประสบความสำเร็จที่ได้ตั้งใจไว้ โดยให้ผู้เรียนรู้จัก และเข้าใจตนเองในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ สุขภาพ ทั้งทางกายและสุขภาพจิต และประการสำคัญ คือ ทุนทรัพย์ นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจเนื้อหาและวิธีเรียนในเรื่องหลักสูตร การวางแผนการเรียน กระบวนการเรียนว่าแต่ละวิธีแตกต่างกันอย่างไร ระเบียบวิธีปฏิบัติในการเรียนมีอะไรบ้าง เป็นต้น

2. การแนะแนวอาชีพ เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวกับการเลือกประกอบอาชีพ การเตรียมตัวประกอบอาชีพ การเปลี่ยนอาชีพ การพัฒนาอาชีพเดิมให้ดีขึ้น เห็นโลกกว้างของอาชีพ กระบวนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การแนะแนวส่วนตัวและสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยบุคคลให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม ช่วยให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น

การแนะแนวการศึกษานอกโรงเรียน สามารถจัดดำเนินการได้ 3 ระยะ คือ

1. ก่อนศึกษา ก่อนเริ่มเรียนสามารถดำเนินการแนะแนวได้ดังต่อไปนี้ คือ

1.1 การสำรวจข้อมูลตนเอง เช่น การใช้แบบสำรวจต่าง ๆ

1.2 การให้ข่าวสารข้อมูล เช่น วิธีเรียน แผนการเรียน การเทียบโอน

1.3 การให้คำปรึกษา เช่น การพบปะพูดคุย การโทรศัพท์ เขียนจดหมาย

1.4 การจัดวางตัวบุคคล เช่น การปฐมนิเทศ การกระตุ้น ให้ผู้เรียนรู้จักนำข้อมูลมา

ใช้ในการตัดสินใจเลือกเรียน เลือกแผนการเรียน ตลอดจนการเทียบโอน

2 ระหว่างศึกษา ระหว่างการศึกษาหรือขณะที่เป็นนักศึกษา สามารถดำเนินการแนะแนวได้ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

2.1 การให้ข่าวสารข้อมูล เช่น เชิญผู้รู้หรือวิทยากรมาบรรยาย จัดรายการตอบปัญหา

จัดป้ายนิทรรศการ จัดทัศนศึกษา ฯลฯ

2.2 การให้คำปรึกษา สามารถให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้ในหลายวิธี เช่น การพูดคุย ให้คำแนะนำ ฯลฯ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถแก้ปัญหาและช่วยเหลือตัวเองได้

2.3 การจัดวางตัวบุคคล เช่น การจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ทำงาน และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เช่น จัดให้มีขุมขุมต่าง ๆ จัดกีฬา จัดกิจกรรม กลุ่มสนใจ ฯลฯ

2.4 การติดตามผลเพื่อติดตามดูว่าหลังจากที่ให้การแนะแนวไปแล้วประสบผลสำเร็จ หรือมีปัญหาอุปสรรคเพียงใด จะได้หาทางสนับสนุน หรือปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3. หลังการศึกษา หลังจากที่นักศึกษายจบการศึกษาไปแล้ว สามารถดำเนินการแนะแนวได้ดังต่อไปนี้ คือ

3.1 การให้ข่าวสารข้อมูล เช่น จัดปณิธานนิเทศ ทำเอกสารเสริม จัดวันคืนสู่เหย้า ฯลฯ

3.2 การให้คำปรึกษา เพื่อให้ นักศึกษารู้จักแก้ปัญหา พัฒนาความรู้ความสามารถและเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ

3.3 การจัดวางตัวบุคคล เช่น การศึกษาต่อ การจัดหางาน การหาแหล่งเงินสนับสนุน

3.4 การติดตามผล เช่น ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ หรือโทรศัพท์ เป็นต้น

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูประจำกลุ่ม ควรจัดกิจกรรมการพบกลุ่มนักศึกษา ให้แก่นักศึกษาทุกคน ครอบคลุมรายวิชาตลอดหลักสูตร ร่วมวางแผนการเรียนกับนักศึกษาในแต่ละภาคเรียน พร้อมติดตามและทบทวนช่วยแก้ไขปัญหารวบรวมข้อมูล สรุปรายงาน พร้อมส่งหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สถานศึกษา ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมของนักศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และดำเนินการงานการศึกษา นอกโรงเรียนตามที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนมอบหมาย เช่น ร่วมจัดกิจกรรมในวันการศึกษานอกโรงเรียน หรือกิจกรรมเพื่อสังคมในท้องถิ่น เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วยกิจกรรมพบกลุ่ม ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมพบกลุ่มแก้ปัญหาทางวิชาการและการสอนเสริม และกิจกรรมพบกลุ่มเพื่อทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งครูประจำกลุ่มจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

กิจกรรมการพบกลุ่ม จะต้องจัดให้นักศึกษาได้พบกลุ่มอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อรายวิชา โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบจำนวนนักศึกษา และรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนภายในกลุ่ม
2. ศึกษารายวิชาแต่ละรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียน
3. ชี้แจงนักศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้ชุดวิชา

4. จัดตารางการพบกลุ่มของภาคเรียน
5. วางแผนปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในชุดวิชา
6. มอบให้นักศึกษาไปศึกษาชุดวิชา
7. ประเมินผล

กิจกรรมสอนเสริม เป็นการสอนเฉพาะเนื้อหาวิชาบางส่วน บางชุดวิชาที่มีความซับซ้อนยากต่อการทำความเข้าใจด้วยตนเอง จึงต้องจัดให้มีการสอนเสริม ซึ่งมีการดำเนินงาน ดังนี้

คือ

1. ตรวจสอบจำนวนนักศึกษาและรายวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียน
2. วิเคราะห์ชุดวิชาในส่วนของที่จะสอนเสริม และวางแผนการสอนเสริม
3. จัดตารางการสอนเสริม
4. ดำเนินการสอนเสริม

กิจกรรม (พัฒนาคุณภาพชีวิต/ศิลป/วัฒนธรรม) การทำกิจกรรมนี้เป็นเงื่อนไขการจบหลักสูตร โดยครูประจำกลุ่มร่วมวางแผนและเป็นพี่ปรึกษา และทำหน้าที่ประเมินผลการจัดกิจกรรมนั้น ลักษณะของกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคม การทำกิจกรรมนับรวมแล้วต้องไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิจกรรม โดยให้นับเวลา 1 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิจกรรม โดยครูประจำกลุ่มเป็นผู้ปฏิบัติตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมแผน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่นักศึกษานำเสนอหัวหน้าสถานศึกษา
2. ตรวจสอบนำเสนอหัวหน้าสถานศึกษาอนุมัติแผน
3. ดำเนินการตามแผน
4. ประเมินผลแผน ประมาณค่ากิจกรรมแต่ละแผนร่วมกับหัวหน้าสถานศึกษา
5. รวบรวมเป็นระเบียบสะสมของนักศึกษาแต่ละคน
6. รายงานผลการจัดกิจกรรมของนักศึกษา
7. ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรม

4. ด้านการประสานงาน

ครูประจำกลุ่มควรประสานงานสถานประกอบการ สถานศึกษาและแหล่งวิชาการ เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน ในกรณีที่มีนักศึกษามาเรียนสมทบจากหลายหน่วยงานก็ต้องประสานงานกับสถานประกอบการอื่น เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนการสอน จัดหาวิทยากร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนเสริมในวิชาที่มีความซับซ้อนยากต่อการทำความเข้าใจ ประสานงานกับ

สถานประกอบการ เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษา ตลอดจนอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ โดยจัดหา สนับสนุนและเสนอชื่อวัสดุการศึกษาที่จำเป็นต่อศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

5. ด้านการวัดและประเมินผล

ครูประจำกลุ่ม ควรดำเนินการประเมินผลการเรียนระหว่างเรียน เพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการเรียน ปรับปรุงการเรียน โดยทำการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เป็นระยะ ๆ ประเมินผลปลายภาค เพื่อตัดสินผลการเรียน รวมทั้งจัดทำคะแนนระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน นอกจากประเมินผลการเรียนแล้ว ควรเอาใจใส่ตรวจแบบฝึกหัด หรือแบบทดสอบที่ระบุไว้ในสื่อการเรียนแต่ละรายวิชา หรือที่สร้างเพิ่มเติมขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และใช้ประโยชน์เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนของนักศึกษาแต่ละคน

ตอนที่ 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 โดยตรงยังไม่ปรากฏ ผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยที่ใกล้เคียง ในเรื่องบทบาทและพฤติกรรมที่คาดหวังและปฏิบัติจริงของผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน รวมถึงสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประจำกลุ่มใน 2 หลักสูตร คือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 และการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ เหตุผลที่เลือกงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ก็เพราะว่าบทบาท พฤติกรรม สมรรถภาพของครูประจำกลุ่มในด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการแนะแนวและการแก้ปัญหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน เหตุผลที่ศึกษานั้นสามารถนำมากำหนดเป็นบทบาทในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ได้

เบญจพร ใช้เทียมศิลป์ (2526) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและปฏิบัติจริงของผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ตามทัศนะของเจ้าหน้าที่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่มีทัศนะต่อบทบาทที่คาดหวังดังนี้

1. ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่ว ๆ ไป อยู่ในเกณฑ์สูง เช่น ผู้สอนควรจะชี้แจงให้นักศึกษาผู้ และเข้าใจจุดมุ่งหมายของบทเรียนก่อนการเริ่มเรียน ให้นักศึกษามีโอกาสทำที่นั่งหรือนั่งได้ตามอิสระ นอกจากนี้ครูควรเชิญวิทยากรนอกสถานที่มาอภิปรายให้ความรู้ ครูควรจะยกข้อชมเชยผลงานของนักศึกษาเพื่อให้กำลังใจ

2. ในด้านการประเมินผลการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่มีความคาดหวังอยู่ในเกณฑ์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินผลการเรียนและการเก็บคะแนนเป็นระยะ ๆ ระหว่างภาคเรียน แต่อย่างไรก็ตามนักศึกษายังมีทัศนะปานกลางอยู่ข้อหนึ่งคือ ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย

3. ในด้านความสัมพันธ์กับนักศึกษา เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษามีความคาดหวังโดยส่วนรวมแล้วอยู่ในเกณฑ์สูงมาก

สำหรับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่มีทัศนะ ดังนี้

1. ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่ มีความเห็นโดยส่วนรวมแล้วอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน คือ เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความเห็นว่า ผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ปฏิบัติหน้าที่ในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนผู้บริหาร ผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเห็นโดยส่วนรวมว่าผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 ปฏิบัติหน้าที่ในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

3. ด้านความสัมพันธ์กับนักศึกษา เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอน นักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน คือ เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนและนักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนผู้บริหารและผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกันว่าผู้สอนปฏิบัติหน้าที่จริงในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์สูง

ผลการวิจัยของเบ็ญจพร ใช้เทียมนิลปี ซึ่งให้เห็นว่าทัศนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีต่อบทบาทของผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 นั้น แตกต่างกันเมื่อเป็นเช่นนี้บทบาทของผู้สอนในด้านต่าง ๆ น่าจะมีการปรับปรุง

วันเพ็ญ จันทร์เจริญ (2528) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการสอนที่คาดหวังและที่ปฏิบัติจริงของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 ในจังหวัดสกลนคร พบว่า นักศึกษา

ผู้ใหญ่วและครุคาคหวังว่า ครุผู้สอนการศีกษาผู้ใหญ่วแบบเบ็ดเสร้จระดับที่ 3-4 ควรปฏิบัติในระดับมากในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนและด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียน ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลนั้น นักศีกษาผู้ใหญ่วและครุต้องการให้ปฏิบัติในระดับปานกลาง

นักศีกษาผู้ใหญ่วและครุมีความเห็นว่ ครุได้ปฏิบัติพฤติกรรมการสอนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุกับผู้เรียนในระดับปานกลาง

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนที่คาดหวังกับพฤติกรรมการสอนที่ได้ปฏิบัติจริงในทัศนะของนักศีกษาผู้ใหญ่วและครุพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศีกษาผู้ใหญ่วและครุต้องการให้ครุปฏิบัติการสอนแต่ละด้านในระดับที่สูงกว่าที่ครุได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

อรพรรณ สมานทรัพย์ (2530) ได้ศีกษาบทบาทที่คาดหวังและที่ปฏิบัติจริงในด้านการเรียน การสอนของครุประจำกลุ่มการศีกษาผู้ใหญ่วแบบเบ็ดเสร้จ ระดับที่ 3 และ 4 ทางวิทยุและไปรษณีย์ ตามการรับรู้ของตนเอง ผู้บริหารและผู้เรียนในเขตภาคเหนือ ผลการวิจัย พบว่า ครุประจำกลุ่ม ผู้บริหารและผู้เรียน คาดหวังว่าครุประจำกลุ่มควรปฏิบัติบทบาทด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านความสัมพันธ์กับผู้เรียน อยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน ครุประจำกลุ่มและผู้เรียนมีการรับรู้ว่ครุประจำกลุ่มได้ปฏิบัติบทบาทจริงโดยรวม ๆ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ในขณะที่ผู้บริหารมีการรับรู้ว่ครุประจำกลุ่มได้ปฏิบัติบทบาทจริงโดยรวม ๆ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังในด้านการเรียนการสอนของครุประจำกลุ่มตามการรับรู้ของตนเอง ผู้บริหาร และผู้เรียน แตกต่างกันทุกด้าน โดยครุประจำกลุ่มและผู้บริหารมีความคาดหวังต่อบทบาทของครุประจำกลุ่มสูงกว่าผู้เรียนทุกด้านและผลการเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริง ในด้านการเรียนการสอนของครุประจำกลุ่มตามการรับรู้ของครุประจำกลุ่ม ผู้บริหารและผู้เรียนแตกต่างกันทุกด้าน ผู้บริหารมีการรับรู้ว่ครุประจำกลุ่มได้ปฏิบัติบทบาทจริงทุกด้านน้อยกว่าที่ครุประจำกลุ่มและผู้เรียนให้ความเห็นไว้ ผลการเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังกับที่ปฏิบัติจริงในด้านการเรียนการสอนของครุประจำกลุ่ม ตามการรับรู้ของครุประจำกลุ่ม ผู้บริหารและผู้เรียนในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน โดยค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงทุกด้าน

จารีพรรณ รุ่งช่วง (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทและรูปแบบการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนทางไกล ใน 4 จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า บทบาทของครูประจำกลุ่ม จำแนกได้ดังนี้ การประชาสัมพันธ์ คือ การหากกลุ่มผู้เรียน ด้วยการแจกเอกสาร พุดคุยปากต่อปาก ติดโปสเตอร์ และใช้เสียงตามสาย งานธุรการ คือ การช่วยงานที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เช่น พิมพ์งาน ถ่ายเอกสาร จัดเรียงเอกสาร การเบิกเงินค่าตอบแทน รับสมัครนักศึกษา งานทะเบียน-วัดผล และดูแลมุมแนะแนว การประสานงาน คือ การติดต่อขอใช้สถานที่พบกลุ่ม การให้คำปรึกษา คือ ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา เรื่องการเรียนในระดับที่สูงขึ้น งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย คือ เป็นผู้ประสานงานระหว่างศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดกับนักศึกษา

สุจิตรา จันทร์วิภาส (2537) ได้ศึกษาสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามการรับรู้ของตนเอง ผู้ดำเนินงาน และนักศึกษา พบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้ดำเนินงานและครูประจำกลุ่ม เกี่ยวกับสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนทางไกล ด้านการแนะแนวและการแก้ปัญหา ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านธุรการของกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม ด้านการประเมินผลอยู่ในเกณฑ์มาก สำหรับนักศึกษามีความคิดเห็นด้านการแนะแนวและการแก้ปัญหา ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านธุรการของกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม ด้านการประเมินผล อยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2. ผู้ดำเนินงาน ครูประจำกลุ่ม และนักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนทางไกล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการแนะแนวและการแก้ปัญหา ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านธุรการและกระบวนการกลุ่ม

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่า บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ ผู้วิจัยส่วนใหญ่ศึกษาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านความสัมพันธ์กับนักศึกษาและด้านการประเมินผลการเรียน บทบาทด้านใดมีความเหมาะสมสามารถนำไปกำหนดเป็นบทบาทหน้าที่หลักต่อการปฏิบัติงานได้หรือไม่ ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสอนที่คาดหวังและที่ปฏิบัติจริงของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ พบว่า พฤติกรรมการสอนที่

เหมาะสมกับครู ประกอบด้วย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่ม พบว่า สมรรถภาพที่เหมาะสมและสามารถนำไปกำหนดเป็นสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านธุรการและ กระบวนการกลุ่ม และด้านการประเมินผล

สรุปจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เป็น ข้อมูลในการศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 ในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุด มุ่งหมายของหลักสูตร ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ เพื่อเป็นแรงงานที่ มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สมัยใหม่ บนพื้นฐานของแนวคิดเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หลักการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียน หลักการจัดการศึกษาทางไกล หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539 จากแนวคิดและหลักการดังกล่าว สามารถนำมาประกอบการอภิปรายผล และวางแผนการวิจัย ดังกรอบความคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้สรุปกรอบความคิดเพื่อจัด ระบบการวิจัย โดยกำหนดประเด็นการศึกษาจากความคิดเห็นของครูประจำกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงาน ด้วยตนเอง และความคิดเห็นของนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลจากการปฏิบัติงานของครูประจำ กลุ่ม ทั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นทั้งบทบาทที่คาดหวังว่าจะปฏิบัติบทบาทของครูประจำ กลุ่มอย่างไร และบทบาทที่เป็นจริงว่าครูประจำกลุ่มได้ปฏิบัติอย่างไร จากนั้นนำผลการศึกษา มาเปรียบเทียบว่าความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มและความคิดเห็นของนักศึกษาในบทบาททั้งสองมี ความแตกต่างหรือไม่